

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

RAPPORT

ISSN 1400-0792

Nr 2012:10

Ett samhälle fritt från hederstänkande

- *Effektstudie av några statligt finansierade verksamheters hedersförebyggande arbete i Nyköpings kommun och Eskilstunas kommun*

Författare: Bahman Nawroli, Norrköpings Universitet

Handledare: Lars-Eric Antonsson & Shaulah Asaad, Länsstyrelsen i Södermanlands län

Kontaktperson: Mikael Bentzer, Länsstyrelsen i Södermanlands län

Foto i rapporten: Länsstyrelsen i Södermanlands län

Diarienummer: 801-4727-2012

Rapportnummer 2012:10

ISSN; 1400-0792

Förord

Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer är samhällsproblem som fått allt större uppmärksamhet i Sverige på senare tid. Länsstyrelserna har sedan år 2004 haft regeringens uppdrag att fördela medel för att stärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Kommuner, ideella organisationer, myndigheter och stiftelser har kunnat söka sådana medel. Mellan åren 2004 och 2011 har Länsstyrelsen i Södermanlands län fördelat sammanlagt drygt 5 miljoner kronor för att motverka hedersproblem. En kartläggning i länet år 2004 visade att ca 200 flickor och unga kvinnor i åldrarna 12 – 35 år hade omfattats av hedersproblematik på något sätt. Året därpå gav Länsstyrelsen ut en handbok i praktiskt arbete mot hedersproblem. Länsstyrelsen vill nu öka kunskapen om vilka insatser som gjorts på området i länet. Av intresse är också om det går att se vilken effekt de statliga stödpengarna haft.

Mot denna bakgrund projektanställdes Bahman Nawroli, som studerar på samhälls- och kulturanalysprogrammet vid Norrköpings Universitet, under två månader sommaren 2012. Projektarbetet har bedrivits på Samhällsbyggnadsenhetens välfärdsfunktion. Resultatet av Bahmans arbete är denna rapport. I projektarbetet har Bahman bland annat studerat de projektansökningar, beslut och projektrapporter som Länsstyrelsen hanterat under nämnda år men också särskilt tittat på ett par ungdomsverksamheter inom två av länets kommuner (Nyköping och Eskilstuna). Han har också gjort djupintervjuer med ett antal berörda personer; en f d kommunal tjänsteman, en fritidsgårdsföreståndare, en projektledare samt några ungdomar som deltagit i verksamheterna.

Som handledare har Bahman haft Lars-Eric Antonsson och Shaulah Asaad vilka båda arbetar på Länsstyrelsen. Författaren svarar själv för analysen och de synpunkter och förslag till förändringar som finns i rapporten. Jag vill rikta ett stort tack till alla som deltagit i intervjuerna eller på annat sätt bidragit till rapporten!

Nyköping den 20 augusti 2012

Mikael Bentzer
Socialdirektör

Innehållsförteckning

Bakgrund.....	4
Syfte och frågeställningar	5
Urval av projekt	5
Arnögruppen Paraplyet	5
Lagersbergs fritidsgård.....	6
Nyköpings Kommun	6
Metod.....	6
Metodreflektion.....	7
Presentation av studiedeltagarna	7
Shirin Abdulbaky	7
Inger Björk	7
Annelie Welander.....	8
Mål – och effektutvärdering.....	8
Vad är heder?	9
Analys	11
Verksamheternas mål	11
Verksamheternas arbetssätt.....	12
Verksamheternas resultat.....	16
Hinder/problem	17
Samverkan och kompetens.....	19
Framtida åtgärder.....	21
Ungdomarnas uttalanden	22
Arnögruppen.....	22
Lagersbergs fritidsgård.....	25
Nyköpings kommun	26
Utbildningsinsatser.....	26
Samverkan.....	27
Hinder/problem	27
Framtida åtgärder	28
Slutsats.....	29
Verksamheterna.....	30
Nyköpings kommun	32
Referenslista.....	34
Tryckta källor.....	34
Otryckta källor.....	34
Bilagor	35

Bakgrund

En viktig och tydlig målsättning i regeringens jämställdhetspolitik är att mäns våld mot kvinnor skall upphöra. Huvudmålet är att främja lika stor maktinnehav för kvinnor och män när det gäller att forma samhället och sina personliga liv. Ett av delmålen är således att motarbeta mäns våld mot kvinnor, då detta är ett allvarligt samhällsdilemma och en av de medverkande krafterna bakom det ojämna maktförhållandet könen emellan. Regeringen framhåller i första hand vikten av att förändra de bakomliggande värderingar och synsätt som resulterar i mäns överordning och kvinnors underordning. Det hedersrelaterade våldet är en sida av det patriarkala våldet och det fordrar särskilda kunskaper och åtgärder, så att utsatta personer får rätt stöd.¹

På regeringens uppdrag undersökte länsstyrelserna åren 2002-2003 behovet av skyddat boende och andra insatser för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld från någon närstående person. Länsstyrelserna kom fram till att mellan 1500 och 2000 flickor och unga kvinnor hade blivit utsatta för allvarliga hot, och att 10-15 procent av dessa flickor hade en begäran om ett skyddat boende. På regional nivå visade Länsstyrelsens kartläggning att i Södermanlands län hade ca 200 flickor och unga kvinnor i åldrarna 12 – 35 år omfattats av denna problematik på något sätt². Regeringen har sedan 2004 tilldelat länsstyrelserna medel för att arbeta förebyggande mot hedersrelaterat våld. Dessa medel ska användas till kompetenshöjande satsningar för olika yrkesgrupper vars arbete präglas av kontakt med ungdomarna och deras familjer. Vidare kan de statliga bidragen användas till utveckling av handlingsplaner, samordning av insatser, metodutveckling, sammansättning av nätverk och attitydpåverkande åtgärder.³ Länsstyrelsen i Södermanlands län utarbetade 2005 en handbok kring hur man i länet praktiskt kan arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck⁴.

Inom ramen för regeringens program mot hedersrelaterat våld och förtryck har Länsstyrelsen i Södermanlands län för perioden 2004-2011 fördelat cirka 5,6 miljoner kronor till förebyggande insatser. Länsstyrelsen vill i denna rapport belysa och öka kunskapen kring gjorda insatser och effekten av det arbete som bedrivits under nämnda period.

¹ Regeringens skrivelse 2011/12:3, jämställdhetspolitikens inriktning 2011-2014.

² Rapport 2004:4, Frigörelse på egna villkor, Kartläggning av flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld.

³ Justitiedepartementet, *Regeringsbeslut 11, Ju2005/4117/IM, Ju2005/5480/IM* (2005-07-07), <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/hedersfortryck/SiteCollectionDocuments/Projekt/regeringsbeslut-2005.pdf> (2012-07-02).

⁴ Sörmlandsbilder 4:2005, Förtryck och våld i hederns namn.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att belysa effekterna av Arnögruppen Paraplyets och Lagersberg fritidsgårds samt Nyköping kommuns arbete kring förebyggande av hedersrelaterat våld och förtryck (alla tre har fått statligt stöd). Därmed är studiens övergripande frågeställningar;

- Har målet med verksamheten eller den genomförda insatsen uppnåtts?
- Vad kan olika utfall bero på?
- Vilka hinder har funnits?
- Hur har samarbetet fungerat?
- Hur kan det förebyggande arbetet utvecklas?

Urval av projekt

Länsstyrelsen i Södermanlands län har sedan år 2004 fördelat statliga bidrag till en mängd olika organisationer och projekt som har arbetat förebyggande mot hedersrelaterat våld och förtryck. Upplysningsvis kan nämnas att ansökta belopp varje år markant har överstigit de medel som Länsstyrelsen tilldelats av regeringen. Sedan år 2004 har följande organisationer/projekt i Nyköping beviljats medel av Länsstyrelsen i syfte att arbeta förebyggande mot hedersrelaterat våld, nämligen Arnögruppen Paraplyet, ABF Sörmland, Afar hjälp organisation, Svenska kyrkan, Navet och Nyköpings kommun. Med tanke på den begränsade tid som funnits för denna studie, kommer av de nu nämnda endast Arnögruppen Paraplyet och Nyköpings kommun att utgöra studiens huvudsakliga fokus. Även Lagersbergs fritidsgård i Eskilstuna ingår i studien, då den arbetar med motsvarande insatser som Arnögruppen Paraplyet. I ett jämförande perspektiv är det betydelsefullt att belysa verksamheternas arbetssätt, utvecklingsmöjligheter, resultat och eventuella problem/hinder.

Arnögruppen Paraplyet

Arnögruppen Paraplyet (i fortsättningen Arnögruppen) beskriver sig själva som en förening som drivs av ideella krafter som arbetar för ett tryggare och mer integrerat närområde. Föreningen bedriver alltsedan sommaren 2003 olika former av familjeaktiviteter på Arnö i

Källa: www.arnogruppen.se

Nyköping och samarbetar med åtta andra organisationer som är aktiva i bostadsområdet. Arnögruppens verksamhet har flera olika inriktningar. De driver *Arnöfrillan*, det vill säga fritidsgården på Herrhagsskolan på Arnö, för vilket de erhåller ett kommunalt bidrag med cirka 400 000 kronor per år. De har också en *tjejgrupp* som vänder sig till flickor i åldern 14-20 år, där hedersrelaterade frågor diskuteras. Som ett komplement till fritidsgården startade föreningen, *Killgruppen* för de pojkar som vuxit ur gårdens verksamhet. Målet är att diskutera frågor

som berör bland annat hedersämnet. Genom åren har Arnögruppen, för dessa två grupper ansökt om och beviljats medel av Länsstyrelsen. Förutom dessa grupper har föreningen även startat gruppen *Arnöföräldrar* på Facebook, bland annat för att informera.

Lagersbergs fritidsgård

Lagersbergs fritidsgård är belägen i Lagersbergsskolan som är en låg- och mellanstadieskola i Eskilstuna. Till skillnad från Arnögruppen är det kommunalt anställda som arbetar på

Källa: www.eskilstuna.se

fritidsgården i Lagersberg men på samma sätt som för Arnögruppen har majoriteten av besökarna invandrarbakgrund. Fritidsgården vänder sig till ungdomar som är 12 år gamla och äldre. Även denna fritidsgård har tilldelats medel av

Länsstyrelsen och den arbetar också med *killgrupper* respektive *tjejgrupper*, med målet att utveckla ett förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och lägga en bättre grund för ungdomarnas framtid.

Nyköpings Kommun

Den sociala divisionen i Nyköpings kommun har också tilldelats medel av Länsstyrelsen för förebyggande arbete inom hedersproblematiken. Divisionens samtliga verksamheter möter i det dagliga arbetet enskilda individer och familjer med en annan kulturell bakgrund. Därför har kommunen strävat efter att utbilda chefer och anställda med såväl myndighetsutövande som förebyggande uppgifter, detta för att dessa ska kunna möta behoven samt få en bättre förståelse för mekanismerna och familjestrukturerna som ligger till grund för hederskonflikter. Tanken med utbildningsinsatserna har också varit att de skall utgöra en bas för meningsutbyte och arbete om hur kommunens berörda funktioner på bästa möjliga sätt kan integrera och vidareutveckla åtgärder och samarbete. Detta för att utveckla stödet till unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Metod

Datainsamlingen för denna studie bygger i stora delar på sex omfattande intervjuer, och en granskning av organisationernas tidigare ansökningar och slutrapporter till Länsstyrelsen. Intervjuerna var av den semistrukturerade typen, vilket betyder att den som intervjuar utgår från vissa utmärkande teman som har planerats innan intervjutidpunkten. Intervjuaren kan dock även komma med frågor som inte utgör en del i den redan formulerade intervjuguiden. Dessutom finns möjligheten för den som blir intervjuad att fritt reflektera kring frågorna och även möjligheten för den som intervjuar att ställa följdfrågor.⁵

⁵Alan Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder* (Malmö, 2007), s. 301.

Kontakten med studiedeltagarna har skett genom Lars-Eric Antonsson, som har varit Länsstyrelsens handläggare för dessa frågor. Deltagarna utgörs av före detta kvinnofridssamordnaren i Nyköpings kommun, Arnögruppens ordförande och fritidsgårdsföreståndaren på Lagersbergs fritidsgård, dessa personer kommer att presenteras lite längre fram. Dessutom har totalt tre ungdomar intervjuats, två från Arnögruppen en pojke och en flicka samt en pojke från Lagersbergs fritidsgård. För att underlätta läsningen och förståelsen för vem som säger vad, har jag valt att namnge ungdomarna med fiktiva namn. I studien kommer ungdomarna från Arnögruppen att kallas för Jakob och Sara. Pojken från Lagersbergs fritidsgård kommer i rapporten få det påhittade namnet Kevin. Upplysningsvis kan det nämnas att de intervjuade ungdomarna valdes ut av ledarna. Dessa intervjuer har sedan transkriberats och analyserats med hänsyn till studiens syfte. Givetvis har jag i studien strävat efter att lämna mina egna tankar och värderingar kring hedersproblematiken och verksamheternas arbetssätt helt åt sidan och endast försökt att lyfta fram de intervjuades erfarenheter och redogörelser på ett korrekt sätt.

Metodreflektion

Det hade varit av intresse att observera och delta i verksamheternas dagliga arbete, då detta enligt min åsikt skulle underlätta förståelsen av ledarnas och ungdomarnas uttalanden under intervjutillfällena. Även valet av följdfrågor skulle ha påverkats. Denna möjlighet uteblev dock med tanke på verksamheternas semesteruppehåll under sommaren. Vidare är det värdefullt att reflektera över ledarnas val av ungdomar inför intervjuerna. Ungdomarna har troligtvis valts i förtroende, ett förtroende som dessa ungdomar rimligen inte vill urholka. Då är frågan hur pass ärliga ungdomarna är i sina svar, med tanke på kännedomen om att deras uttalanden är något som ledarna senare kommer att kunna ta del av. Anonymitet i denna del hade varit att föredra.

Presentation av studiedeltagarna

Shirin Abdulbaky

Shirin har ett ursprung från den irakiska delen av Kurdistan och flydde till Sverige som tjugوåring. Hon har bott i Sverige i 18 år nu och har arbetat med hedersrelaterade frågor i och med Arnögruppens start för sju år sedan. Shirin har sex års grundstudier från hemlandet och interna utbildningar. Till vardags arbetar hon med ungdomar mellan 16 och 20 år på Nyköpings gymnasium. På fritiden är hon engagerad i Arnögruppens verksamhet i rollen som ordförande och som ledare i Tjejgruppen.

Inger Björk

Inger arbetar idag som fritidsgårdsföreståndare på Lagersbergs fritidsgård och Fröslundas fritidsgård i Eskilstuna. Hon har varit aktiv på Lagersbergs fritidsgård sedan år 1978. Hon är

utbildad till fritidsledare och har även en socialpedagogutbildning i bagaget. Inger blev aktiv inom hedersproblematiken då hon insåg att det fanns ett behov bland de fritidsgårdsbesökande ungdomarna och hon har nu arbetat med hedersfrågor i 10-15 år.

Annelie Welanders

Annelie var tidigare anställd som kvinnofridssamordnare i Nyköpings kommun, men arbetar idag på Kvinno- och tjejjouren Miranda i Katrineholm. Hon är utbildad beteendevetare. Annelie har arbetat med våld i nära relationer och den hedersrelaterade problematiken sedan år 2006.

Mål – och effektutvärdering

Länsstyrelsen har således för avsikt att försöka ta reda på vilken effekt arbetet för motverkandet av hedersrelaterad våld och förtryck haft. Målet med projektet var att genomföra en effektutvärdering av redan genomförda projekt som de olika organisationerna och kommunerna har bedrivit. Däremot har analysen nedan visat att en effektutvärdering inte har varit genomförbar, istället skulle jag vilja se denna rapport som en effektuppföljning.

Mål- och effektutvärdering bygger på att man försöker visa om resultatet av en viss insats överensstämmer med dess målsättningar eller eftertraktade effekter, och om utfallet är ett resultat av insatsen.⁶ Eftersom Länsstyrelsen är intresserad av effekterna, kommer jag därmed att lägga fokus på just effektutvärderingstypen. Sven Eklund diskuterar effektmålen som ett projekts "hjärta", han menar att effekterna utgör anspråken bakom projektets uppkomst.⁷ Vidare kan effekter definieras som särskilnaden eller värdet, som åtgärderna och arbetena har för ett målobjekt. Åtgärderna kan exempelvis utövas på en person, befolkning, organisation eller ett samhälle, därmed kan effekter följaktligen inrikta sig på olika målgrupper. Effekter av sociala arbeten behandlar vanligen förändringar kopplade till synsätt, kunskap, motivation, förmåga och beteende. Det som utförs i en verksamhet är inte en effekt, utan effekter avser konsekvenserna av det genomförda arbetet. Vid effektutvärderingar är det alltid lika svårt att avgöra i vilken utsträckning som ett arbetes effekter är en effekt av de förlopp och insatser som har åstadkommit inom en bestämd verksamhet. Resultatet av en effektutvärdering kan påvisa förändrade omständigheter för ett målobjekt, dock är det inte alltid säkert att förändringen är en effekt av insatsen ifråga. Effekt berör orsakssamband, nämligen ett samband mellan utförd insats och en fastställd förvandling hos målobjektet.⁸ Kausalitet är ett annat begrepp för orsakssamband som ofta används i utvärderingssammanhang. Kausalitet handlar om att försöka visa om den utvärderade insatsen är själva orsaken till den önskade

⁶ Bo Sandberg & Sven Faugert, *Perspektiv på utvärdering* (Lund, 2007), s. 67.

⁷ Sven Eklund, *Arbeta i projekt – individen, gruppen, ledaren* (Lund, 2009), s. 122.

⁸ Lena Lindgren, *Utvärderingsmonstret – kvalitets- och resultatmätning i den offentliga sektorn* (Malmö, 2008), s. 50 f.

effekten, eller om effekten är ett resultat av andra inverkande faktorer.⁹ Att med säkerhet bestämma en påtaglig förändring inom samhällsvetenskapliga områden är praktiskt taget omöjligt. Eftersom människor ständigt påverkas av en rad ”störfaktorer” i omgivningen som denne saknar kontroll över, kan det därmed vara alltför chansartat att anta ett konstaterat tillstånd kan kopplas till en viss åtgärd.¹⁰ Detta leder oss in på nästa centrala begrepp inom utvärdering, nämligen additionalitet. Begreppet handlar om att konstatera vad en viss insats har tillfört förutom det som troligtvis ändå hade skett. Additionalitet definierar Sandberg och Faugert som resultatet av en insats minus resultatet av det som ändå hade uppkommit utan insatsens verkan, eller med andra ord ”nettoeffekten” av en insats.¹¹

För att utvärderaren skall kunna genomföra utvärderingen på ett korrekt sätt, krävs det att mål och effekter för insatsen är väldefinierade samt verkliga. Vidare är det viktigt med tillgång till säkra data för att kunna möjliggöra en pålitlig analys av insatsens effekter och relationen mellan handlingen och dess effekter.¹² För att kunna fastställa utsträckningen av en förändring, krävs ett utgångsläge.¹³ En korrekt effektutvärderingsstudie är möjlig i de fall man har något att jämföra med, det vill säga tidigare effektstudier inom ämnet. Därmed har jag stött på svårigheter för genomförandet av en ”korrekt” effektstudie. Detta eftersom Länsstyrelsens tidigare inte har gjort utvärderingar på detta område¹⁴. Som ovan nämnts har detta medfört att innehållet i denna rapport är mer av en effektuppföljning än en effektutvärdering. Jag har också försökt besvara studiens frågeställningar utifrån de medverkandes egna tankar och idéer samt bidragit med mina egna tolkningar av deltagarnas uttalanden, i hopp om att denna studie skall kunna ligga till underlag för framtida uppföljningar/effektstudier inom ämnet för Länsstyrelsen i Södermanlands län.

Vad är heder?

I följande avsnitt skall jag försöka bena ut vad som menas med begreppet heder. Författaren Unni Wikan belyser detta i ett avsnitt i sin bok *En fråga om heder*. Författaren skriver att betydelsen av heder kan komma att variera beroende på miljöer och grupper. Beroende på tid och rum har även uppfattningar om vad som är given heder och vem som kan tilldelas heder skiftat.¹⁵

⁹ Sandberg & Faugert, s. 22.

¹⁰ Lindgren, s. 49 ff.

¹¹ Sandberg & Faugert, s. 23.

¹² Sandberg & Faugert, s. 73.

¹³ Sandberg & Faugert, s. 54.

¹⁴ Brå har följt upp och utvärderat regeringens handlingsplan 2007 för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Se delrapport 2010: 4 och slutrapport 2010:18.

¹⁵ Unni Wikan, *En fråga om heder* (Stockholm, 2004), s. 78.

Det som idag är karakteristiskt för heder i flertalet icke-västliga länder, i likhet med Europa förr i tiden, är existensen av en *hederskod*. Det vill säga en samling regler/normer som utmärker vad som är hedersgivande respektive vad som är hederstagande. I och med dessa normer kan heder inte bara erhållas, den kan även mistas. Wikan menar att hedern kan studeras som ett ting, antingen besitter man den eller så saknar man den. Världen utgörs av individer med eller utan heder, och det är bestämmelserna i hederskoden som fastställer hur man ligger till. Dessa bestämmelser är klart angivna och de är allmänt kända. Hederskoden utgörs av att vissa värden har selekterats och tilldelats *överordnad* betydelse, dessa värden skall iakttas som *grundvärderingar*. När man går emot dessa grundvärderingar, medför detta en förlust av ens heder.

I samhällen där det förekommer hederskod, berör heder *respekten*. En man av heder begär respekt av andra, vilket är hans rättighet med tanke på att han lever upp till samhällets villkor om att hedern skall upprätthållas efter reglerna. Samhället kan i denna kontext förstås som *hedersgruppen*, det vill säga en grupp av individer som lever efter samma hederskod och som respekterar varandra genom att följa hedersgruppens grundvärderingar. Med andra ord är det omgivningens skyldighet att bemöta en man av heder med respekt. Detta kan uttryckas som personlig heder och rättigheten att bli behandlad som likvärdig. Däremot är heder även något som är förbundet till ett kollektiv, såsom familjen, släkten, stammen eller klanen och ibland även landet. Medlemmar av en familj innehar gemensam heder och en familjemedlems vanheder påverkar resterande medlemmar. I hederskoden finns det också särskilda regler för hur hedern och därmed respekten kan återvinnas.

I samhällen där hederskod förekommer, rör det sig mer om *omvärldens* värdering av en människa, i förhållande till människans individuella moraliska kvaliteter. Med andra ord ligger hedern i det som syns, i hur saker och ting uppfattas. Därmed blir en persons rykte enormt viktigt, eftersom folks uttalanden kan skada en familjs heder och ära. Wikan citerar en kurdisk kvinna som belyser allvarligheten i ryktet hos kurderna. Att värna om privatlivet och att inte ge omgivningen skäl till att yttra sig är enormt viktigt ur ett hedersperspektiv.¹⁶

Heder berör *hela* personen. Heder är en stämpel, ett kvalitetsmärke. Hedern angrips bara av vissa typer av skam. Vanheder är mer än skam.¹⁷

Att upprätthålla sin heder, kan ses som ett bevarande av stolthet och värdighet, och att därtill kunna visa sig med hög buret huvud. I ett kollektiv, exempelvis familjen, är individens intressen försumbara i jämförelse med kollektivets där namn och anseende har väldigt stor

¹⁶ Wikan, s. 65 ff.

¹⁷ Wikan, s. 68.

betydelse. Heder kan därför inte uttryckas som lyx utan berör ämnen som välfärd, status och position, med andra ord det som människor är sysselsatta med överallt.

Som tidigare nämnts ligger eventuell vanheder mycket i omgivningens reaktioner och därmed påvisar detta hur betydelsefull den sociala miljön är, eftersom omgivningen också kan rädda en individ eller ett kollektiv från att tvingas att utföra ”den enda lösningen”.¹⁸

Förekomsten av dessa hederskoder och denna hederskultur, har uppmärksamats även i det svenska samhället. Bland annat mot bakgrund av några uppmärksammade fall i Sverige, där ”den enda lösningen”, verkställdes, anslog den svenska regeringen medel för insatser kring hedersproblematiken. Länsstyrelserna fick i uppdrag att fördela medlen till olika myndigheter, organisationer och föreningar i hopp om att deras arbete skall resultera i ett svenskt samhälle fritt från hederstänkande.

Analys

Analysen kommer först att bestå av en jämförelse mellan Arnögruppen och Lagersbergs fritidsgård, och då utifrån deras arbete mot hedersrelaterat våld. Därefter kommer ungdomarnas yttringar och åsikter om dessa två verksamheters arbeten att presenteras. Den sista delen av analysen kommer att beröra Nyköpings kommuns arbete när det gäller hedersproblematiken.

Verksamheternas mål

Enligt Arnögruppens och Lagersbergs fritidsgårds tidigare ansökningar till Länsstyrelsen har deras övergripande målsättning varit att arbeta förebyggande mot hedersrelaterat våld bland ungdomarna. De två verksamheterna har i princip även liknande delmål. I detta avsnitt kommer jag att återge det som de intervjuade - Shirin och Inger har uttalat sig om beträffande verksamheternas målsättningar.

Att våga lyfta frågan, att våga diskutera är väldigt återkommande i de intervjuades uttalanden. Målet är att nå ut till familjer som härstammar från länder med hederstänkande, det är således inte bara ungdomarna som verksamheterna arbetar med, utan familjen i sin helhet. Både Shirin och Inger som arbetar mycket med ungdomar med utländsk bakgrund, beskriver ett behov av att arbeta med helheten. Ett tränande i det som händer i det svenska samhället, eftersom mycket kan upplevas som främmande och konstigt i och med kulturkrockarna. Både ungdomarna och familjen bör anpassas till det svenska samhället, och för att detta skall vara möjligt krävs det diskussioner och utbildningar, där utbyte av tankar och åsikter fritt kan träda fram. Målet är att få dessa människor att känna tillit och respekt. Dessa människor skall känna att de får ett värde utifrån hela sin roll som individ, avsikten är

¹⁸ Wikan, s. 69 ff.

att förmedla detta både till yngre och äldre. Det övergripande målet är att ändra på hederstänkandet, något de beskriver som en svår process, eftersom det hederstänkande synsättet har förekommit i många år och är kulturellt skapat. Emellertid är tanken att kunskaper och lärdomar från diskussioner och föreläsningar skall spridas bland dessa människors familjer, släktingar, vänner, grannar etc. Båda ledarna är medvetna att målen om att ändra på en persons hederstänkande är en långsiktig och svår process, men att väcka tanken redan nu kan ha framtida effekter. Shirin uttrycker det på följande sätt;

Ja hoppet är att när de här tjejerna blir mammor, att de för den här tanken vidare. När de här killarna blir pappor att de har den här tanken, att de ska ändra på tanken.

Sammanfattningsvis är det huvudsakliga syftet att tillsammans med dessa flickors mödrar, diskutera alla människors lika rättigheter, att diskutera att flickor och pojkar har samma rättigheter och skall behandlas lika. Vidare skall killarna även få en ökad förståelse för systrarnas situation, att väcka en tanke och att göra det bättre för ungdomarna samt att få dem att inse att de kan diskutera svåra frågor kring hedersproblem med de anställda i de olika verksamheterna.

Verksamheternas arbetssätt

De båda ledarna beskriver sina verksamheters arbetssätt som väldigt likartade och alla arbetsmetoder som används har som syfte att få ungdomarna och deras föräldrar att våga prata ut och kunna diskutera känsliga frågor som hedersproblem, men även andra frågor som kan finnas. Både Inger och Shirin belyser betydelsen av att först och främst bygga upp respektfulla och förtroendefulla relationer. Ungdomarna liksom föräldrarna behöver känna att det finns ett förtroende. Om de inte upplever att det finns en tillit till dessa verksamhetsledare, kommer de svåra frågorna inte att nämnas. Det handlar helt enkelt om att bygga upp en bra grund, vilket i sin tur är relativt tidskrävande, eftersom diskussioner om sådana svåra ämnen inte är genomförbara redan i första mötet med dessa verksamhetsbesökare. I följande citat beskriver Inger hur hon tycker en bra grund kan skapas och hur dessa människors förtroende och respekt kan erhållas;

För ska du kunna lita på mig och göra en förändring, då måste du och jag hitta en relation först och hur hittar vi det? Ja vi får det kanske inte genom att sitta och prata så här, men sitter vi och målar en mugg, vi kanske bakar i köket eller lagar mat, det är då man kan komma till de här svåra frågorna som är så viktiga. Så vi tror att genom göra saker och diskutera så kommer man långt. Sen givetvis att göra övningar där man pratar, där man diskuterar också, där man har färdiga tankar och idéer, hur man vill diskutera, kanske utifrån vad som är manligt, vad som är kvinnligt, om det är skillnad på en svensk tjej, om det är skillnad på en kurdisk tjej?

Inger lyfter även fram betydelsen av att inte nämna dessa så kallade killgrupper och tjejgrupper som hedersgrupper, då detta kan bidra till rädsla hos ungdomarna och en stor

förtvivlan hos föräldrarna. Det gäller att agera professionellt och kunna skapa dialoger, som får ungdomarna att känna att det är okej att diskutera svåra frågor som kanske kan diskuteras annorlunda i Sverige jämfört med i hemlandet. Frågor som, Vad är heder? Vad är rädsla? Vad är respekt? Det handlar om att skapa och hitta möjligheter till förändring, då

levnadssättet i Sverige kan skilja sig markant från den rådande kulturen i hemlandet. Inger nämner vad detta kan ha för effekter;

Det gör att det blir väldiga kollisioner för ungdomar och man måste få prata om det, man måste få se, man måste få säga att man tycker det är läskigt med bögar, man måste kunna få säga att tjejer är horor när de är ute, för att man kanske behöver diskutera, ja men vad är en hora för någonting? Att sitta och prata med en tjej, är det att vara en hora? Alltså man behöver diskutera, man behöver lyfta allt det här, utan att det blir så dramatiskt.

Inger anser att många av ungdomarna inte är medvetna om att grupperna i själva verket är bildade för att arbeta förebyggande mot hedersrelaterat våld och förtryck, utan att de ser sig själva som enbart medlemmar i killgruppen respektive tjejgruppen. Detta är också något som jag upplevde i intervjuerna med ungdomarna, både den intervjuade från Lagersbergs fritidsgård och de två ungdomarna från Arnögruppens killgrupp respektive tjejgrupp förmedlade liknande intryck.

Shirin anser att det är enormt viktigt att påbörja det hedersrelaterade arbetet med kvinnorna och mödrarna. Hon argumenterar för att det är modern som är nyckeln i familjen, trots att den allmänna uppfattningen är att det är fadern som bestämmer. Hon har en vision av att modern kan ändra och övertala fadern. Det kan dock finnas delade åsikter kring denna vision bland allmänheten, med tanke på de kända hedersfallen i det svenska samhället och mödrarnas maktlöshet där. Denna bild har jag fått från Wikans bok som berör det kända Fadime-fallet och författarens kapitel "En mors lojaliteter".¹⁹ Shirin berättar att underlaget för diskussionerna med tjejgruppen utgörs av flickornas syn, åsikter och tankar. Ungdomarnas funderingar blir senare också diskussionsämnen med flickornas mödrar och naturligtvis förblir flickorna anonyma, så att ingen ska kunna pekas ut.

¹⁹ Wikan, s. 140-148.

Både Arnögruppen och Lagersbergs fritidsgård har arbetat med separerade killgrupper och tjejgrupper, vilket har för- och nackdelar. Pojkar och flickor har mycket att tillföra varandra, de är i behov av varandra. Däremot nämner ledarna att när pojkar och flickor är med varandra kan det inom hederskulturen uppfattas som något negativt, då detta kopplas till ett känslomässigt förhållande. Inger säger följande;

Det handlar inte om, för att jag blir vän med dig så är jag inte kär i dig, jag menar jag kan faktiskt prata med dig, för du har mycket att lära mig utifrån ditt sätt att tänka, som pojsätt att tänka och jag har att lära mig utifrån mitt flicksätt att tänka och ska vi komma någonstans så behöver vi mötas, vi behöver diskutera.

Inger anser att det bäste vore att arbeta med integrerade grupper, men att det kan finnas ett värde i att ha segregerade grupper också.

Enligt min egen åsikt kan separerade grupper - sett i ett jämställdhetsperspektiv - motverka det hedersförebyggande arbetet, eftersom flickor i många hederssamhällen sällan befinner sig i pojkars närvaro. Därför bör man enligt min uppfattning arbeta aktivt med att ha blandade grupper i hopp om att minska könsskillnaderna. Flickor och pojkar kan då ta lärdomar av varandra och bevisa för sin omgivning att ett umgänge med det motsatta könet inte behöver betyda något annat än just ett umgänge.

Valet av ledare för respektive grupp har också betydelse, helst ska det vara manliga ledare för killgruppen och kvinnliga ledare för tjejgruppen. Shirin nämner exempelvis att ledaren för dagens killgrupp är en manlig ledare som i sina yngre år var en aktiv besökare på "Arnöfrillan". Vidare nämner hon betydelsen av att ledaren måste utgöra en bra förebild och ha "lyckats" i livet. På Lagersbergs fritidsgård finns det personal med både hedersbakgrund och med svensk bakgrund.

Många av de aktiviteter som verksamheterna utför har stora likheter med varandra. Vanliga aktiviteter är bland annat, diskussionskvällar, film med efterdiskussion, matlagning, bakning, bowling och bio. Arnögruppens tjejgrupp har under åren också badat tillsammans, spelat minigolf, haft utflykt och grillat mat. Man har också varje år haft en två dagars konferensresa med sina mödrar. De senaste två åren har konferensen ägt rum på Trosa Stadshotell & Spa,

åren innan har tjejgruppen även haft konferenser på Arholma Nord och Viking Line i form av en kryssning till Åbo. Flickorna har även tillbringat en dag på Cosmonova i Stockholm. Utöver dessa aktiviteter har

Tjejgruppen vid tre tillfällen under år 2006 haft särskilt inbjudna personer på besök. De

besöktes tex. av Elisabeht Markström som är ordförande i kvinnojourernas länsförening i Sörmland, hon berättade om kvinnor/flickor i politiken. De besöktes av ungdomsmottagningen och gästades även av forumteatergruppen "Elektras".²⁰ Arnögruppens ordförande Shirin berättar i intervjun att Arnögruppen i år inte har beviljats medel för arbetet mot hedersproblematiken, vilket hon upplever som ett tråkigt beslut och även som ett misstag. Detta eftersom det inte alltid rör sig om samma flickor och mödrar. Shirin menar att arbetet hela tiden berör nya människor.

Min granskning av Arnögruppens slutrapporter har påvisat att yttre aktörer inom det hedersrelaterade ämnet endast har gästat verksamheten det första året som tjejgruppen bildades. Eftersom Shirin uttalar sig om att det ständigt är nya medlemmar i tjejgruppen, är det svårt att inte förhålla sig kritisk till hur lite kunskaper från "utsidan" som har erbjudits de nya medlemmarna de sista åren i jämförelse med första året.

Killgruppens aktiviteter har bestått av diskussionskvällar, filmkvällar, bowling, matlagning och ett tvådagars läger i Näveksvarn. Vidare har killgruppen vid ett tillfälle gästats av "Sharafs hjältar" och Fryshuset.²¹ Jakob berättar att årets killgrupp har varit sysselsatta med en teaterpjäs som de har satt ihop i ett samarbete med Teater Sörmland. Han berättar att det till en början var många samarbetsövningar och andra teatermässiga övningar. Idag har gruppen runt sju olika scener som de har gjort en pjäs av och detta teaterstycke spelades upp under denna sommar på Nyköpings Teater för en publik som uppskattades till cirka 100 personer. Pjäsen bygger på ungdomarnas egna livserfarenheter, misstag och situationer där ungdomarna känner att de har blivit orättvist behandlade. Nu är målet med pjäsen att även nå ut till andra städer runt om i Sverige.

Förutom ovan nämnda gemensamma aktiviteter har Lagersbergs fritidsgård erbjudit killarna en tre dagars resa till Småland. Killgruppen har även tagit del av forum teatern "Teater K", från Katrineholm och har liksom Arnögruppens killgrupp varit i kontakt med "Sharafs hjältar". Zila Mawlod från integrationsavdelningen i Eskilstuna kommun och Thomas Bergqvist från Polisen i Eskilstuna är personer från "utsidan" som inbjudits till tjejgruppen. Dessutom har tjejgruppen varit på en resa till Göteborg (denna resa finansierades från annat håll än medel från Länsstyrelsen och resans syfte nämns inte i slutrapporten). Även ungdomarnas föräldrar har fått ta del av Teater K:s forumteater och även en annan teater vid namn "Elctra Show".²² Utöver detta nämner Inger även namn som Sonia Sherefai, Arkan Assad och Dilek Baladiz, som har föreläst för ungdomarna och deras föräldrar. Till skillnad från Arnögruppen, har dessa besök från "yttre" deltagare fördelats över åren. En möjlig

²⁰ Slutrapporter för Arnögruppens tjejgrupp från år 2006 till åren 2010/2011.

²¹ Slutrapport för Arnögruppens killgrupp åren 2006/2007.

²² Slutrapporter för Lagersbergs fritidsgård från år 2006 till åren 2009/2010.

effekt av detta kan vara att även nya medlemmar har kunnat ta till sig kunskaper från utomstående och inte bara internt via fritidsgården.

Verksamheternas resultat

Men det handlar om all verksamhet där man jobbar med människor, jobbar du med papper och kan få ett resultat, så kan du se på ett prov. Men att jobba med människor, jobba med känslor, jobba med värderingar, jobba med tankar det är ju ingenting du får några betyg utav och det är ingenting där du kan se att du välgjort arbete.

Som tidigare nämnts är det svårt att härleda och urskilja påtagliga förändringar inom samhällsvetenskapliga områden och Inger resonerar på liknande sätt i citatet ovan. Inger hänvisar till hur det svenska samhället var för ett hundra år sedan, hur ungdomar från närliggande gårdar gifte sig med varandra, då det

gynnade föräldrarna. Med detta vill hon förklara att förändring av hederstänkandet inte är omöjlig, dock så är detta en långsiktig förändring och inget som kan förverkligas på några få år.

Både Shirin och Inger berättar att de har varit med om flera konkreta hedersfall. Deras inblandning har varit ett resultat av deras arbete, eftersom de aktuella flickorna har känt ett förtroende för ledarna. Det handlar oftast om vem ungdomarna kan vända sig till och om de har modet att diskutera det hela med någon. Inger beskriver att ju säkrare och tryggare ungdomarna känner sig, desto modigare blir de. När ungdomarna har kommit så pass långt med sig själva, kommer de även att kommunicera med andra och därmed sprida positiva "vibbar". Detta har de bland annat gjort genom att ge ut Ingers telefonnummer till drabbade personer i deras omgivning. Shirin nämner också spridningen av Arnögruppens hedersarbete i Nyköping, detta som ett resultat av deras positiva arbete med ungdomarna. Nedan beskriver Shirin hur mödrar ser på deras arbete.

Vart än de träffar mig, på stan eller ICA, de stannar och säger när kan min dotter komma till dig?

Shirin upplever att de har levt upp till sina mål, hon anser att de har nått ut till flertalet ungdomar i bostadsområdet Arnö och även till andra ungdomar. Resultatet som de direkt kan se i Arnögruppens killgrupp och tjejgrupp är att ungdomarna idag är mindre barnsliga och att de kan föra allvarliga diskussioner. Pojkarna som enligt Shirin var förvirrade och vilsna i det rådande samhället är idag mer trygga, då de förutom hedersfrågor har diskuterat områden som

skolan, droger och framtidsplaner. Arnögruppen har nått ut till en stor del av ungdomarnas mödrar, däremot har det varit betydligt svårare att nå ut till deras fäder. Vidare har det skett en utveckling när det gäller föräldrarnas godkännande av barnens deltagande i olika aktiviteter, vilket har upplevts som ett problem tidigare. Dessutom beskriver Shirin att diskussionerna med mödrarna i början blev väldigt svårhanterliga, eftersom kvinnorna blev upprörda över sådant som kom upp under diskussionerna, då dessa kvinnor ofta hänvisade till tidigare generationers levnadssätt och religion. Hon ser en stor utveckling beträffande detta, då hon upplever att acceptansen för andras åsikter och värderingar är betydligt högre idag. I slutrapporten för åren 2010/2011, nämns andra förändringar som bättre diskussionsklimat i några familjer och ändrad syn på bortgifte.

Även Inger belyser svårigheten med att komma i kontakt med ungdomarnas fäder, i jämförelse med mödrarna. På Lagersbergs fritidsgård syns effekten av deras arbete som tydligast då äldre killar, som tidigare har varit aktiva på fritidsgården, kommer på återbesök. Inger beskriver att det sättet som dessa äldre pojkar talar på, diskuterar och betar sig, får henne att känna att de har utfört ett bra arbete och att de har gått tillväga på rätt sätt. Hon berättar att det är uppenbart att dessa ungdomar idag är mer medvetna om sin värdighet och fria vilja. Ett tydligt resultat som Inger nämner, är den positiva livsförändring som en specifik flicka har upplevt efter att ha fått hjälp från personalen på Lagersbergs fritidsgård. Både Shirin och Inger framför att det kanske har funnits flickor som blivit bortgifta eller omskurna trots verksamheternas arbeten, men som tidigare nämnts har målet varit att lyfta frågan och båda ledarna ser tydliga förändringar beträffande ungdomarnas mod att diskutera sådana frågor.

Hinder/problem

Ett av de största problemen som Arnögruppen stötte på i början var att vinna föräldrarnas förtroende, eftersom det inte var många flickor som dök upp då tjejgruppen startades. Föräldrarna kände inte till ledarna, detta löstes genom att ledarna kontaktade föräldrarna, framförallt mödrarna. Därefter började antalet besökare öka med tiden. Som tidigare nämnts har svårigheter uppstått när det gäller verksamheternas arbete med ungdomarnas pappor. Shirin berättar bland annat att besvikelsen var stor när så få pappor var närvarande, då Killgruppen hade premiär på sin pjäs på Nyköpings teater.

Ett gemensamt problem för verksamheterna är tidsbristen. Arnögruppen, som är en ideell förening, bedrivs av människor som arbetar heltid om dagarna. Med andra ord blir det väldigt intensivt att även arbeta 2-3 kvällar i veckan med ungdomarna. Shirin menar också att det är få människor som väljer att engagera sig i ideella organisationer. Det är så mycket mer som organisationerna vill utföra, men hon påpekar att de inte är tillräckligt många och att tiden inte räcker till. Även Inger resonerar på ett motsvarande sätt beträffande tiden, då det handlar om

en resursfördelningsfråga eftersom hon är kommunalt anställd. Tidigare år har väldigt mycket arbete inom hedersområdet genomförts trots att det inte har ingått i deras tjänster. Vidare påpekar hon att mycket arbete har utförts på fritiden därför att intresset har varit stort för dessa frågor, samtidigt som hon påpekar att hon skulle vilja arbeta ännu mer med detta.

Arnögruppen har även haft problem med ungdomarnas inställning till en början, Shirin nämner att det hos killgruppen funnits attitydproblem och att det generellt sett har förekommit diverse besvär och barnsligheter bland ungdomarna. Shirin berör även att ungdomarna inte alltid har accepterat ledarnas beslut, när de exempelvis har blivit utkörda från fritidsgården på grund av sitt beteende. Istället har ungdomarna ignorerat besluten och deras motreaktioner har upplevts som obehagliga och ibland har t.o.m. hot förekommit. Dessutom har det hänt att ungdomar slagit till personal, men Shirin förklarar att dessa problem har hanterats på ett professionellt sätt och inte har haft så stora effekter på verksamheten ifråga.

Ett annat problem som nämndes var svårigheten med att övertala föräldrarna om att tillåta döttrarna att övernatta vid de tillfällen som tjejgruppen har vistats utanför Nyköping. Problem som detta har lösts genom telefonsamtal och besök hemma hos berörda familjer. Då har programmet för hela aktiviteten redovisats, för att få ett godkännande, och Shirin tillägger att det i slutändan oftast har blivit ett accepterande från föräldrarnas håll.

I intervjun med Inger framkommer det väldigt lite beträffande problem med ungdomar och föräldrar. Däremot berättar hon att vid ett tillfälle under ett föräldramöte med Sonia Sherefai, blev en manlig deltagare väldigt upprörd och arg, samtidigt som han beskrev deras arbete som skit. Denna person har inte påträffats av personalen sedan dess, och man har därmed inte kunnat lösa eventuella missförstånd.

Hot och vandalisering på sina bilar har de båda verksamhetsledarna blivit utsatta för. De nämner att annat tråkigt har förekommit, men det har inte stoppat dem från att fortsätta med det som de brinner för. I Ingers fall har situationen upplevts så pass hotande, att hon vid ett tillfälle haft polisbeskydd, då hon hjälpte en flicka som hade problem med familjen. Både Shirin och Inger beskriver sig själva som orädda och anser att det bästa sättet att lösa problem är att diskutera det. I följande citat återger Shirin hur hon ser på problem;

Jag tänker inte på problem som problem, jag är så målmedveten, jag bryr mig inte om det finns problem runt omkring, så jag har inte tänkt så att det här är problem, det här är någonting jag vill nå och jag gör det, så jag har inte tänkt på problem runt omkring.

Inger redogör för ett skyddsnät, bestående av ungdomarna på fritidsgården, eftersom de vet och hör så mycket mer av det som händer utanför fritidsgården, ungdomarna hade exempelvis förvarnat henne om bilhändelsen.

Kunskap är ytterliggare ett hinder som Inger berör. Kunskapen om hur man skall hantera olika fall och svårigheten med att få en övergripande bild, eftersom fall till fall kan skilja sig. Många av de flickor som söker hjälp har inte kommit så långt med sig själva och det uppstår ibland en fråga om hur man skall förhålla sig till detta, vilket bidrar till att situationen försvåras. Hur denna kunskap skall fås har Inger inget direkt svar på, förutom att kunskaperna och förståelsen ökar ju mer man kommer i kontakt med dessa flickor och pojkar. Vidare belyser hon även behovet av andra myndigheters hjälp, eftersom hon själv inte kan utföra allt förutom att lyssna och ibland skicka ungdomen vidare för den hjälp och stöttning som krävs.

Samverkan och kompetens

För Arnögruppens del har samarbetet med andra föreningar och Nyköpings kommun varierat under åren. Shirin redogör för ett samarbete med föreningar i Linköping och Stockholm (vilka dessa föreningar är framkommer inte under intervjun). Antagligen syftar Shirin på de tillfällen då Arnögruppen besöktes av "Sharafs hjältar" och Fryshuset. Utöver detta nämner Shirin att många andra brukar komma på besök till Arnögruppens verksamhet, för att få lärdomar från dem. Något hon menar tyder på att deras arbete i Nyköping har lyckats. Shirin nämner att det finns ett samarbete med andra föreningar i Nyköping; familjecentralen i Brandkärr och kyrkan på Arnö nämns som exempel under intervjun. Samarbetet med familjecentralen i Brandkärr har utvecklats mer på sistone eftersom många somalier som tidigare har varit bosatta i Brandkärr och varit verksamma på familjecentralen, nu har bosatt sig på Arnö och är aktiva i Arnögruppens verksamheter.

Personalen som arbetar med hedersfrågorna på Arnögruppen, utgörs än idag av de personer som startade den första tjejgruppen. Shirin nämner att denna personal har deltagit på utbildningar i bland annat Stockholm och Linköping och föreläsningar med Juno Blom. När det gäller samarbetet med Nyköpings kommun, anser Shirin att det har fungerat "okej". Arnögruppen har till exempel inte varit inbjuden på kompetenshöjande aktiviteter som kommunen har varit ansvariga för (om det nu har existerat sådana aktiviteter i kommunen). Däremot hade Arnögruppen varit delaktig i något med kommunen för cirka 2-3 år sedan, exakt vad det var berördes inte. Vid frågan om hur ofta Arnögruppen brukar sitta i möte med andra föreningar och kommunen för utbyte av tankar och idéer blev svaret att det har hänt innan, dock inte så ofta de senaste åren. Shirin berättar att bildandet av tjejgruppen, utifrån hedersproblematiken var något nytt för Nyköpings kommun Därför besökte Arnögruppen kommunen och politikerna och presenterade projektet. Min följdfråga till detta blev, hur stort intresset var hos dessa politiker? Shirin svarar på frågan genom att säga följande;

Intresset var bara att de lyssnade. Tyvärr det händer inte så mycket mer än att de bara lyssnar och säger det är jätte bra jobb ni gör, men sen inte mer.

För Lagersbergs fritidsgård är situationen lite annorlunda med tanke på att den är en kommunal verksamhet. Inger berättar att det finns en viss kontakt med andra fritidsgårdar i Eskilstuna, dock inte i någon större omfattning. Samtidigt upplyser Inger mig om att deras arbete på fritidsgården har utgjort grunden för utvecklingen av deras verksamhet i Eskilstuna. Vidare anser hon att personalen på Lagersbergs fritidsgård får en högre kompetens jämfört med övrig personal på fritidsgårdarna i Eskilstuna, eftersom problematiken är större i den stadsdelen jämfört med andra stadsdelars. Därutöver har personalen på Lagersbergs fritidsgård genomgått utbildningar kontinuerligt under många år. I och med detta har Inger och ytterliggare personal från Lagersbergs fritidsgård planerat att från och med denna höst besöka och erbjuda resterande fritidsgårdar möjligheten till diskussioner på arbetsplatsen. Inger förklarar att det inte handlar om hon är ett proffs inom ämnet, utan avsikten är att lyfta hedersproblematiken bland personalen på de olika fritidsgårdarna. Utöver detta har de för ett år sedan genomfört en utbildningsserie under tre tillfällen på en termin, där personer med spetskompetens inom hedersområdet bjöds in och föreläste för personalen på de olika fritidsgårdarna. De inbjudna var Arkan Assad, Leo Razek och Sonia Sherefai. Dessa föreläsares kunskaper anser Inger vara en bra grundutbildning för all personal på förvaltningen Ung Fritid i Eskilstuna. Totalt rör det sig om ett 60-tal anställda och majoriteten av dessa personer är fortfarande verksamma i kommunen.

Parallellt med detta arbetar Eskilstuna kommun med att skapa ett nätverk, bestående av bland annat polisen, barn- och utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen. Nätverket kommer med andra ord inkludera flertalet anställda i Eskilstuna kommun, då enhetscheferna i kommunen har tagit beslutet om att ändra arbetssättet; Istället för att varje förvaltning arbetar separat, vill kommunen satsa på att arbeta övergripande, eftersom barn och ungdomsfrågor, liksom hedersfrågor och hederstänkande berör många av förvaltningarna. Inger benämner denna nätverksgrupp som en "liten ö". Om det exempelvis skulle inträffa att en lärare i skolan misstänker något ovanligt med ett barn, att ungdomen eventuellt kontrolleras ovanligt mycket, då kan läraren vända sig till nätverksgruppen. Inger berättar att Nätverksgruppens uppgift inte är att lösa problemet, utan att komma med idéer och hjälp med hur man kan arbeta vidare med problematiken. I ett telefonsamtal med kommunalstrategen Vedad Begovic i Eskilstuna kommun nämndes det, att det tidigare har funnits en liknande nätverksgrupp i kommunen. Den gruppen startades i januari 2005 och avslutades på våren 2009. Arbetet med dagens nätverksgrupp har ännu inte påbörjats, dock är hoppet att en start av verksamheten skall äga rum inom en snar framtid och detta anser Inger vara en utmärkt resurs för att hålla hedersfrågan vid liv.

Utöver detta upplyser Inger mig om att det finns en viss kontakt med "Meja", som är tjejjouren som ligger under "Moa". Inger hade inte kännedom om det fanns ideella föreningar i Eskilstuna som arbetade med hedersfrågor. Vidare nämner hon att de håller sig ajour med

ämnet genom att följa kunniga personers arbete inom hedersproblematiken. Förutom tidigare nämnda namn nämns även Sara Mohammed.

När det gäller samarbetet med Länsstyrelsen, tycker de både verksamhetsledarna att samverkan och kontakten har fungerat utmärkt. Både Shirin och Inger nämner att det har funnits väldigt mycket kontakt med Lars-Eric Antonsson på Länsstyrelsen i Södermanlands län. Inger nämner även att man haft en bra kontakt med Länsstyrelsen i Östergötlands län. Detta har varit bra utifrån deras utökade arbete och kompetens inom ämnet. Deras utbud av utbildningar är mycket välkomna för personalen när tillfälle ges.

Framtida åtgärder

De både verksamhetsledarna uttrycker ett behov av ökad kunskap hos andra myndigheter och ökat engagemang kring den hedersrelaterade problematiken. Shirin anser att kunskapen i skolorna i Nyköping är väldigt begränsad, skolorna borde vara mer medvetna och uppmärksamma om hedersproblem. Därtill berör även Shirin betydelsen av att politikerna borde ta ett större ansvar och engagemang i ämnet. Inger berättar att en viktig åtgärd är att påbörja Nätverksgruppens arbete, som man har arbetat med under flera års tid och som äntligen håller på att bli en realitet. I denna nätverkgrupp skall man ta fram ett handlingsplan för hur hedersförebyggande arbete kan genomföras och målet är att alla i kommunen skall kunna handskas med den hedersrelaterade problematiken.

Det är svårt att nå pappor, de är en svår grupp att nå. Men vi vill ju nå alla, så det är framtiden, att vi ska kunna nå en grupp med pappor och mammor

Citatet återger ännu en tanke hos Shirin på vad som kan förbättras. Även Inger betonar vikten och behovet av att utveckla arbetet med ungdomarnas föräldrar, speciellt när det gäller papporna, eftersom föräldrarna är en av de viktigare beståndsdelarna i hoppet om en förändring. Vidare beskriver Shirin att verksamhetens framtida mål är att kunna fortsätta bedriva arbetet på fritidsgården och samtidigt kunna utöka både tjejgruppen och killgruppen. Shirin har även en personlig målsättning, nämligen att inom en snar framtid komma ut och föreläsa om hedersrelaterade frågor och även om könsstämpning av kvinnor.

Det diskuterades även att allmänhetens kunskap kring problematiken måste förbättras, eftersom det är människoliv som står på spel. Shirin yttrar sig om behovet av att se hedersrelaterade problem som allmängiltiga och inte som enstaka familjesvårigheter eller liknande. Även om denna typ av förändring kräver många år, är det av vikt att satsa på utbildningar redan nu i förebyggande syfte och öka förståelsen bland allmänheten. Inger anser att det är många i Sverige som inte vet vad hedersproblematiken står för. Hon menar att orsaken till svenskarnas okunskap är rädsla och att denna fruktan bidrar till att man blir

föraktfull. Inger uttrycker även följande uppfattning om okunskapens effekter i det svenska samhället;

Vi ser ju vilken främlingsfientlighet vi har i Sverige och mycket tror jag beror på okunskap, att man inte känner någon. För lär jag känna dig och ser faktiskt du är en människa fast du har bruna ögon och har svart hår och du faktiskt är en människa som är värd att diskutera och prata med. Om vi pratar med varandra så kan vi hitta jätte mycket gemensamma saker, sen tänker vi och tycker olika men om du berättar för mig hur du tänker och jag berättar för dig hur du tänker så kan jag förstå dig. Jag kanske aldrig, nej jag kommer aldrig att förstå hur man kan slå ihjäl sin syster eller hur man kan slå ihjäl sin dotter. Det kommer jag aldrig att förstå men jag kanske kan fatta vad som gör att det blir så här och jag kanske genom att prata kan förhindra att det kommer att bli så här någon mera gång.

Vidare berör Inger även det svenska straffsystemet, då hon önskar hårdare straff för människor som begår hedersrelaterade brott och också tycker att dessa brottsutövare borde utvisas. Inger vill även tillägga att det absolut inte handlar om att vara rasistisk, utan snarare om att immigranter måste acceptera att man idag är bosatt i ett annat samhälle med andra regler och normer, och kan man inte följa detta så kan man flytta. Dessa tankar om normer och värderingar

leder Inger in på debatten om sim- och gymnastikundervisning för ungdomar. I Sverige finns det lagstiftning om detta, kan man inte acceptera det, är flytt återigen ett alternativ. Hon anser att Sverige måste våga bli rakare, det handlar återigen inte om att vara rasistisk, utan om medmänsklighet, barnkonvention och ungdomars rätt till ett liv. Vidare belyser hon att man inte ska ge efter när det gäller barns behov och att ens tro inte avtar endast på grund av ett umgänge med ungdomar av andra religionstillhörigheter. Utan det handlar om att kunskap inte är farligt, bara den används rätt och om att alla människor är i behov av insikt.

Ungdomarnas uttalanden

I detta avsnitt kommer ungdomarnas uttalanden att belysas. Avsnittet inleds med en beskrivning av Jakobs och Saras syn på Arnögruppens arbete. Därefter återges även Kevins redogörelser och uppfattningar om verksamheten på Lagersbergs fritidsgård.

Arnögruppen

Båda ungdomarna beskriver att de tidigare har varit aktiva besökare av fritidsgården, ”Arnöfrillan”. Ungdomarna är idag endast delaktiga i killgruppen och tjejgruppen. Vidare har ungdomarnas uttalanden upplevts väldigt snarlika beträffande de flesta intervjufrågor. ”Arnöfrillan” liksom kill- och tjejgruppen beskrivs som en bra plats för att fördriva tiden och umgås med sina vänner. Där kan allmänna diskussioner vänner emellan bidra till ett lärande

av varandras misstag. Vidare är även aktiviteter i form av pingis, biljard, kortspel, fotboll och att träffa nya ungdomar andra skäl till att ungdomarna besöker Arnögruppens olika verksamheter. Att utvecklas som person och integreras i det svenska samhället är således inte bland de första besöksorsakerna som nämns, snarare har jag uppfattat besöksskälerna mer som Jakobs citat nedan;

Det är att man har någonstans att vara och vara med sina kompisar under ett tak, det är just det.

Efter att jag som intervjuare berört ämnen som heder, mänskliga rättigheter och antivåld, började ungdomarna nämna att de brukar diskutera dessa frågor ganska ofta i form av diskussioner. Då har alla deltagande ungdomar möjlighet att fritt reflektera kring berörda ämnen. Båda de intervjuade anser att de fritt delar med sig av sina åsikter. Vidare berättade de att åsikterna ofta bemötts med respekt och inget som andra har gjort narr av, dock upplyste de om att det naturligtvis kan förekomma lite fnittrande här och där beroende på diskussionsämne. Vidare redogör Sara för att det händer att dessa diskussioner inte alltid är lika seriösa, och uppfattar diskussionerna kring hedersproblematiken som väldigt påfrestande. Sara uttrycker följande;

Det känns som om de typ tror vi har hedersmord i släkten.

Hon förklarade att situationen inte är sådan i hennes släkt. Hon berättade även att många av hennes vänner i tjejgruppen upplever hedersdiskussioner på liknande sätt. Vidare belyser Sara att diskussioner kring hedersämnet är något som uppskattas som påtagligast bland ”importerna” - uttrycket som flickan använder då hon syftar på de nyanlända till Sverige. Därtill anser hon att de flickor som är assimilerade i det svenska samhället, upplever detta i de flesta fall som ”jobbigt”.

Min tolkning av detta är att Arnögruppen, liksom andra verksamheter, möjligtvis borde vända sig till en annorlunda målgrupp än de som man arbetar med idag. Man borde helt enkelt i större utsträckning än idag koncentrera sig på nyankomna immigranter från samhällen där hedersproblematiken är ett faktum.

Diskussionerna ses som en bra metod för att kunna utveckla kompetensen inom olika ämnen. Därtill anser ungdomarna att Arnögruppens arbete till viss del har haft effekt på dem och förändrat dem på ett positivt sätt, dock råder det tveksamheter kring hur mycket av denna förändring som egentligen är ett resultat av Arnögruppens arbete. Killgruppens diskussioner om mål och drömmar i livet, har exempelvis resulterat i att Jakob säger sig ha fått ett annat perspektiv på livet, nämligen att inget kommer gratis utan att det gäller att kämpa och att aldrig ge upp. På liknande sätt berättar Sara att lärdomar om alla människors lika värde, är en

möjlig vunnen kunskap som hon tagit till sig från tjejgruppens arbete. När det gäller valet av partner anser ungdomarna att deras valfrihet har ökat i jämförelse med förr.

Ungdomarna är till stora delar positiva till personalens insatser. De anser att problemhantering har fungerat bra och att de försökt lösa problemen på en gång, fastän lösningen inte alltid har varit lika välkommen. Däremot ser Jakob stora brister i hur personalen på "Arnöfrillan" arbetade samtidigt som han nämner att projektledaren för killgruppen idag är väldigt respekterad bland ungdomarna. Han nämner att under de åren som han besökte "Arnöfrillan" kunde ungdomarna inte alls vara med och påverka i lika stor omfattning som man kan göra i exempelvis dagens killgrupp. Jakob framför följande;

Arnögruppen kunde jag inte säga till mycket om utan de som satt där uppe gjorde vad de tyckte och tänkte, utan att lyssna på oss. Till exempel det här med att de la åldersgräns och att vi var för gamla, det visste vi ingenting om förrän dagen då de sa det till oss. Hade de sagt det tidigare, ja men det kanske blir så här att ni får gå, då skulle vi vara medvetna om det och vi skulle kunna ta det på ett bättre sätt, än att det blir så.

Vidare är han lite skeptisk till personalen, då han under tiden som fritidsgårdsbesökare upplevde att personalen endast tillbringade tiden där för att kunna få ut sin lön och sedan bege sig hemåt. Däremot berättar Jakob att detta var hur han upplevde det under sin tid på fritidsgården och hur personalen arbetar på fritidsgården idag är han mindre insatt i. Jakob menar dock att om situationen på fritidsgården fortfarande är som den var under hans tid, borde det ske förändringar i personalens arbetssätt, ungdomarna är unga och har nog inte det mod som krävs för att ta frågan hela vägen. Därför är det personalens ansvar att bjuda in ungdomarna och lyssna till deras åsikter, personalen behöver inte alltid utföra det som ungdomarna begär, men att låta dem vara med och påverka i viss mån är nödvändigt enligt Jakob.

Ungdomarna har även en förhoppning, när det gäller Arnögruppens framtida verksamheter och det är en önskan om fler aktiviteter. När det exempelvis gäller fritidsgården, anser de att verksamheten inte bara skall bedrivas i fritidsgårdens lokaler. Ungdomarna behöver komma ut och pröva på andra aktiviteter åtminstone en gång i månaden, men att det inte finns ekonomiska resurser för aktiviteter är ett återkommande argument som personalen alltför ofta brukar framföra enligt Jakob.

Både de intervjuade anser att de har kännedom om vart de skulle kunna vända sig vid eventuella familjeproblem, och att denna insikt är något som de alltid har haft med sig och de upplever inte det direkt som ett resultat av Arnögruppens arbete. Däremot tillade Jakob att killgruppens arbete eventuellt ändå kan ha haft en liten effekt på denna kunskap. Jakob förmedlar en stor tveksamhet till om han skulle diskutera eventuella familjeproblem med

Arnögruppens ledare, möjligtvis endast med projektledaren för killgruppen, men han anser att familjeproblem skall behandlas och lösas inom familjen.

Lagersbergs fritidsgård

Den intervjuade pojken från Lagersbergs fritidsgård hade väldigt liknande svar på frågorna, jämfört med de intervjuade ungdomarna från Arnögruppen. Bland annat beskrev även Kevin fritidsgården som en mötesplats för vänner och som en tidsfördrivande plats. Ungdomarna på Lagersbergs fritidsgård är sysselsatta med liknande aktiviteter som tidigare har nämnts av de intervjuade ungdomarna från Arnögruppen. Kevin framhöll att det som attraherar honom med fritidsgården är gemenskapen med ungdomarna och personalen, som ett familjliknande förhållande. Vidare diskuterade han betydelsen av att ha ett tryggt ställe som fritidsgården att kunna komma till, istället för att spendera all tid i hemmet.

Personalens kompetens liksom arbetssätt framställdes som väldigt positivt, där diskussioner kring mänskliga rättigheter, antivåld och heder etc. är vanligt förekommande. Under diskussionerna lyssnar personalen på ungdomarnas tankar och åsikter och på det sättet tar personalen emot dessa synpunkter och bearbetar dem. Kevin framförde även att personalen under diskussionerna inte brukar påpeka vad som är rätt eller fel, utan att de försöker erbjuda alternativa tankesätt. Förutom diskussioner nämnde Kevin att personalen erbjuder andra metoder för att utveckla ungdomarnas förståelse, han nämner exempelvis följande;

Det var många i gruppen som alltså hade problem med till exempel homofobi, så då valde de att gå och kolla på bio, på en film som handlade om exempelvis homofobi.

Beträffande den personliga utvecklingen och kompetensen, redogjordes för stora positiva förändringar tack vare fritidsgårdens verksamhet, även om Kevin påpekade att utvecklingen och lärdomarna mycket väl kan ha erhållits från andra källor. Kevin är tacksam för den verksamhet som bedrivs på lagersbergs fritidsgård. Han nämnde bland annat ökade kunskaper kring bemötandet av olika människor och olika personligheter samt anpassningen efter olika situationer.

Det mest positiva det är att de utvecklar ungdomarna så mycket som de kan, alltså som ungdom du märker inte det förrän du går härifrån med all erfarenhet du har fått från dem.

Citatet ovan kan kopplas till Ingers uttalande beträffande förändringen hon kan se hos ungdomarna. Inger berättade att förändringarna är som tydligast när ungdomarna kommer på återbesök och Kevins uttalande ovan förstärker därmed Ingers resonemang. Vidare nämnde han att problem med att ungdomar misskötte sig kunde förekomma, men att problemen oftast löstes hyfsat fort och på ett bra sätt. När det gäller kännedomen om vart Kevin skall vända sig vid eventuella problem, klargjorde han att han alltid känt till detta, men att fritidsgårdens arbete ändå kan ha haft en viss effekt.

Kevin anser att det som eventuellt skulle kunna utvecklas, när det gäller Lagersbergs fritidsgård är samarbetet med andra fritidsgårdar. Han har en åsikt om att fler evenemang och aktiviteter där olika fritidsgårdar möts är något som är efterfrågat och nödvändigt.

Nyköpings kommun

I detta avsnitt presenteras Nyköpings kommuns arbete när det gäller arbetet kring hedersproblematiken. Som tidigare nämnts utgör Annelie Welanders representanten för Nyköpings kommun. Eftersom Annelie inte har medverkat i kommunens arbete under en längre period, ville hon förtydliga att de redogörelser som hon nämner under intervjun återspeglar tiden då hon var anställd hos Nyköping kommun, och att det kan ha skett förändringar i kommunens förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck under de senaste ett och halvt åren. Däremot har den nuvarande kvinnofridssamordnaren, Christina Humble i Nyköpings kommun via e-post bekräftat att Annelies redogöranden fortfarande är aktuella för Nyköpings kommun.

Utbildningsinsatser

Annelie framhöll att de statliga bidragen som Nyköpings kommun beviljades användes till en stor utbildningssatsning beträffande hedersrelaterat våld. Där Juno Blom, Sureya Calli och Henrik Belfrage bjöds in och föreläste för anställda som tillhörde den sociala divisionen i kommunen. De deltagande bestod bland annat av personal från ekonomiskt bistånd, barn och familj och handläggare inom vuxenärenden, totalt deltog omkring 80 personer. Utbildningarna erbjöds vid flera olika tillfällen, för att säkerställa att all personal kunde ta del av föreläsningarna. Tidsmässigt utgjorde de en halv arbetsdag. Syftet med Juno Bloms föreläsningar var att erhålla en teoretisk bild av vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär. Sureya Calli föreläste om handläggning inom socialtjänsten och strategier som ungdomar väljer. Det sista utbildningstillfället behandlade riskbedömningsverktyget PATRIARK, som Annelie klargjorde var ett verktyg för att kunna undersöka om ett fall är hedersrelaterat eller inte. Annelie nämner att detta riskbedömningsverktyg började användas efter utbildningen, som hjälpmedel i hedersrelaterade ärenden. Bland annat användes det i utredningarna på ungdomssidan inom socialtjänsten under Annelies tid som anställd i kommunen.

Enligt Annelies uppfattning var dessa utbildningar väldigt uppskattade bland personalen och något som verkligen behövdes. Hon berörde även att det fanns en viss efterfrågan på fler utbildningstillfällen för att kunna utveckla arbetet med riskbedömningsverktyget, en efterfrågan på fortsatt utbildning och handledning eftersom hanteringen av verktyget upplevdes komplicerat. Beträffande frågan om hur många av utbildningsdeltagarna som fortfarande är anställda och verksamma inom sina arbetsområden, blev svaret;

Oj, det är nog flera som har slutat skulle jag tro.

Annelie upplyste om att det är stor rörlighet på personalsidan på avdelningen för ekonomiskt bistånd. Därför förmodar hon att det kan vara många som har slutat där.

Samverkan

Som tidigare nämnts beskrev Arnögruppens ordförande samarbetet med kommunen med uttrycket ”okej”, vilket rent logiskt kan tolkas som ett mindre utvecklad samarbete. Annelie framförde liknande synpunkter under intervjun, hon menar att samarbetet med ideella föreningar i kommunen har fungerat dåligt och mycket väl kan utvecklas. Bland annat redogjorde Annelie för en begränsad kontakt med de frivilliga organisationerna under den tiden som ovan nämnda utbildningsinsatser genomfördes. Därtill nämnde hon att det heller inte har funnits någon efterfrågan från de ideella verksamheterna beträffande utbildningar vad hon kände till. Däremot är frågan vems ansvar detta skall ligga på, kommunen eller de ideella föreningarna? Vidare kunde hon inte peka ut något tillfälle, där de frivilliga organisationerna som arbetar med hedersproblematiken och kommunrepresentanter tillsammans har fört en diskussion kring hedersproblematiken. Annelie önskar och anser att kommunikationen mellan ideella föreningar och kommunen behöver förbättras.

Dessutom berördes Nyköpings kommuns samverkan med andra myndigheter, så som polisen, skolan, åklagare med flera. Den intervjuade nämnde om en bra samverkan med polisen och åklagare och även andra inblandade myndigheter, dock belyste hon att samarbetet och kontakten med skolorna är något som kan och måste utvecklas, eftersom kommunikationen med skolorna idag är väldigt begränsad. Även Shirin belyste skolans roll i det övergripande arbetet kring hedersproblematiken och menade att även skolpersonal måste vara mer medvetna om problematiken.

Hinder/problem

Annelie nämner att hindret som anställda på Nyköpings kommun har upplevt rörande arbetsprocessen mot hedersrelaterat våld och förtryck framförallt har varit tidsbristen. Att socialsekreterarna inte har haft tillräckligt med tid för att genomföra riskbedömningarna. Detta ser hon som en effekt av bristfälligt arbetsdirektiv från chefs- och ledningshåll. Hon menar att det måste bli mycket tydligare från ledningen att varje ärende som misstänks vara hederskopplat granskas med hjälp av exempelvis riskbedömningsverktygen.

Ett ytterligare problem som omnämndes var hur kontakten med minderårigas föräldrar skulle genomföras på ett lagligt och korrekt sätt. Socialtjänsten har skyldighet att kontakta föräldrarna. Enskilda samtal med den utsatta ungdomen kan dock genomföras utan att föräldrarna behöver kontaktas. Det hon vill belysa är att kontakten med föräldrar i vissa fall inte är helt lämplig. Om det exempelvis är ett allvarligt ärende, kan en diskussion med både föräldrarna och den drabbade ungdomen samtidigt, bidra till att ungdomen utsätts för en

väldigt stor risk. För övrigt tillägger Annelie att det har funnits konkreta hedersfall i Nyköping, oklart hur många. Hon framhåller även att varje fall är en bedömningsfråga, beroende på vad ungdomen berättar. Det råder således en stor osäkerhet och svårighet hos socialsekreterarna i hanteringen av dessa komplexa frågor. Annelie belyser därför behovet av tydligare direktiv från ledningshåll, stöd och handledning.

Under intervjun berättade jag kort om hur Eskilstuna kommun arbetar med hedersämnet och nämnde bland annat nätverket som förhoppningsvis kommer igång inom en snar framtid. Denna diskussion resulterade i slutsatsen att Nyköpings kommun inte kommit lika långt som Eskilstuna kommun inom det hedersförebyggande arbetet. Annelie förklarar att Nyköping har utvecklat ett bra övergripande arbete beträffande våld i nära relationer, däremot har det hedersförebyggande arbetet råkat ”komma lite på sidan”. Precis som Inger uttryckte det, anser även Annelie att en av anledningar till detta är rädslan, citatet beskriver hur hon resonerar angående detta.

Jag tror liksom att det överhuvudtaget finns en liten rädsla för att ta i det, det är så komplext. Det är mycket svårare än vanligt partnervåld om man säger så. Därför så tror jag att man backar lite, man är inte riktigt, man kanske inte vågar ta tag i det på samma sätt.

Därför fortsätter Annelie att poängtera betydelsen av ett ökat tryck från ledningshåll, att undvika att ignorera problemet och att istället framhålla samhällets ansvar.

Framtida åtgärder

Annelie anser således att mycket handlar om ledningsfrågor och att direktiven måste förtydligas. Att kontinuerligt arbeta med att stärka personer som kommer i kontakt med utsatta individer genom regelbunden handledning och utbildning är också enormt viktigt.

Efter att ha diskuterat Eskilstuna kommuns framsteg med nätverksarbetet, anser Annelie att ett liknande arbetssätt är nödvändigt även i Nyköping. Hon menar att samverkan mellan alla berörda myndigheter och även ideella föreningar bör förbättras, och att en samverkansgrupp som skall utgöra ett så kallat ”expertgrupp” inom hedersämnet är ett steg i rätt riktning. Där personer i samverkansgruppen har möjligheten att med jämna mellanrum planera träffar med ansvariga personer från myndigheterna och frivilligorganisationer. Eftersom hedersproblematiken är så svårhanterlig behövs alla inblandade människors perspektiv anser hon. Hur kan vi arbeta förebyggande? Hur arbetar vi med problematiken idag? Vad behöver vi arbeta mer med? Vad kan utvecklas? Vilka är styrkorna och svagheter? När involverade personer samlas under ett och samma tak kan dessa frågor uppkomma och då ökar möjligheterna för utbyte av tankar och idéer, samtidigt som kompetensen inom ämnet förbättras och drabbade individer kan få bättre hjälp.

Den intervjuade har en åsikt om att det förebyggande arbetet måste framhållas mer. Att arbeta mer med ungdomar i skolorna och att utveckla arbetet med nyanlända är en viktig åtgärd. Annelie belyser betydelsen av att arbeta förebyggande i tidigt skede och för att göra detta, måste rädslan undanröjas. Under intervjun uppkom även en diskussion kring lagar och integrationsfrågor.

Så som vårt samhälle ser ut idag, jag tänker till exempel som nere i Malmö med Rosengård, där man liksom, alla nyanlända som kommer sätts på ett och samma ställe, har inte en möjlighet att integrera sig i det svenska samhället, redan där måste man liksom förändra och luckra upp. Det föder någonting som inte är positivt tänker jag.

Liksom Shirin och Inger, anser Annelie att detta är en långsiktig förändring och inget som kan

påskyndas och genomföras omedelbart. Under intervjun med Annelie berördes även det svenska straffsystemet, och hon upplyste mig om att hon har haft ett hedersrelaterat fall, där hon och den utsatta flickan har diskuterat straffsystemet ett antal gånger. Annelie återberättade flickans åsikt för mig beträffande det svenska straffsystemet, bland annat hade hon framfört följande åsikt;

Ni kan komma med era straff hur mycket ni vill, det enda som funkar det är liksom utvisning, ut härifrån.

Annelie är inte alls lika övertygad om att straff och därtill utvisning är en bra lösning på problemet. Hon hänvisar till den höga kriminaliteten i USA, trots det höga antalet straff som finns i nationen. Vidare anser hon att det måste finnas andra lösningar på problemet och betydelsen av att påbörja arbetet i ett tidigt skede.

För övrigt anser Annelie att Länsstyrelsen måste bli hårdare vid beviljning av statliga medel till myndigheter och föreningar som har för avsikt att utveckla det hedersförebyggande arbetet. Hon finner det viktigt att uppföljningar av myndigheters och olika verksamheters arbeten genomförs, detta för att det skall bli ett ordentligt utfört arbete.

Slutsats

Huvudsyftet med denna studie har varit att lyfta fram resultatet av berörda verksamheters förebyggande arbete mot den hedersrelaterade problematiken. Arnögruppens och Lagersbergs fritidsgårds arbete har framförallt varit inriktat på attitydförändringar hos ungdomar men även hos föräldrarna, där kontakten med mödrarna har upplevts som betydligt lättare än kontakten med ungdomarnas fäder. Nyköpings kommun har satsat de ekonomiska medlen på utbildningsinsatser för personalen.

Verksamheterna

Eftersom ungdomars hedersrelaterade synsätt är något som är kulturellt skapat och är en samhällsfråga i sig, ser jag svårigheter med att mäta effekter av hur här aktuella verksamheter kan ha förändrat ungdomarnas synsätt. Om det nu resulterar i att effekterna visar på en förändrad syn på hedersrelaterat våld och förtryck hos ungdomarna, hur skall man med säkerhet kunna dra en slutsats av att detta är en effekt av de arbeten som dessa olika verksamheter bedriver? Som tidigare nämnts finns det många ”störfaktorer” i människans omgivning, speciellt när man är ung. Dagens ungdomar går i skolan, är verksamma i olika föreningar och träffar på olika människor i en rad andra sammanhang. Att kunna dra en slutsats ur hur mycket av verksamheternas arbete är orsaken till en viss effekt och vad som ändå hade inträffat utan verksamheternas insatser, är näst intill omöjligt. Med andra ord blir additionliteten i min studie svårläst. Kan man överhuvudtaget se effekter av förändrat synsätt och inställning till hedersrelaterat våld och förtryck förrän dessa ungdomar verkligen befinner sig i en sådan situation? Sandberg och Faugert diskuterar att tidsperspektivet mellan åtgärd och önskad effekt ofta kan vara lång. Vidare diskuterar författarna att effekternas uthållighet är något som man bör ha i åtanke, eftersom effekter av insatser kan vara tillfälliga.²³ Därför anser jag att effektuppföljningar av projekt som har till syfte att ändra ungdomars betraktelsesätt är något som behöver göras successivt under en längre tidsperiod. Däremot har ledarna ändå redogjort för några förändringar. Det handlar inte om förändringar som är synliga för blotta ögat, utan snarare upplevs de som väldigt svåra att uppfånga. Även ungdomarna själva har framfört en osäkerhet kring verksamheternas effekter på dem som personer. De förändringar och lärdomar som ungdomarna nämner ses inte endast som effekter av verksamheternas arbete, men ändå tillägger de att förändringarna även *kan* vara ett resultat av insatserna i verksamheterna. I metodreflektionen nämndes ungdomarnas förhållande och förtroende till ledarna, kan denna positiva bild som ungdomarna vill förmedla av verksamheterna upplevas som deras skyldighet, eller kan det verkligen vara så att verksamheternas arbeten har förändrat dem som personer? Härvidlag har jag inte lyckats hitta något entydigt svar.

Sara från Arnögruppens tjejgrupp upplevde diskussionerna kring hedersproblematiken som påfrestande och ansåg att sådana diskussioner endast var populära bland de nyanlända medlemmarna av tjejgruppen. Detta är väldigt logiskt i mina ögon, eftersom ungdomar av utländsk härkomst som har spenderat stora delar av sin barndom i det svenska samhället, oftast är mer assimilerade och anpassade till det svenska levnadssättet, än nyanlända ungdomar. Slutsatsen av detta blir att det bör ske en förändring av målgruppen, mer fokus bör läggas på det förebyggande arbetet med nyanlända.

²³ Sandberg & Faugert, s. 24.

Tidigare i rapporten har det nämnts att ansökningarna från olika verksamheter har ökat markant de senaste åren, vilket har medfört att Länsstyrelsen har fått göra ett noggrant urval av vilka projekt som ska tilldelas medel för att användas i hedersförebyggande syfte. Upplysningsvis kan det nämnas att Arnögruppens killgrupp beskrivs som ett komplement till "Arnöfrillan". Jag har tolkat det som att hedersfrågor inte är något som diskuteras på "Arnöfrillan", utan där spenderas tiden på olika aktiviteter med vännerna. Det jag vill framhålla är att de resurser som är ämnade för hedersproblematiken endast bör användas till detta, eftersom många andra verksamheter har fått avslag på sina ansökningar när det gäller just dessa medel.

Däremot vill jag poängtera att jag i mina intervjuer uppfattat, att det faktiskt hålls diskussioner kring hedersproblematiken idag, dock finner jag svårigheter i att dra en slutsats om hur lång tid som verksamheterna lägger ner på dessa frågor. Detta med anledning av att denna studie endast bygger på ett begränsat antal intervjuer och inga verksamhetsbesök alls. Med detta vill jag belysa Länsstyrelsens ansvar beträffande uppföljningar av beviljade verksamheters arbeten. Med tanke på att det finns en stor efterfrågan på dessa hedersresurser, är det mycket viktigt att pengarna används på bästa sätt. Länsstyrelsen bör besöka dessa verksamheter oftare och även delta i någon enstaka aktivitet som verksamheterna bedriver. Min uppfattning är att de verksamheter/projekt som Länsstyrelsen beviljar/beviljat medel för, bygger på ett bekvämlighetsurval. Med detta avser jag att verksamheters resultat under de första åren har spelat en stor roll för fortsatta beviljningar åren därpå. Detta är förståeligt, med tanke på Länsstyrelsens begränsade resurser för dessa tidskrävande uppföljningar och därför har valet av verksamheter/projekt enligt min åsikt i hög grad påverkats av det som har upplevts som bekant för Länsstyrelsen.

Vidare bör Länsstyrelsen ha högre krav på hur ansökningar och slutrapporter formuleras och presenteras. Eftersom jag anser att de årligen innehåller väldigt snarlika uttalanden, och att många ansökningar består av i stort sett av samma innehåll som åren innan, resultatet av detta blir att trovärdigheten för arbetet minskar. Detta kan också uppfattas som ett resultat av bristen på uppföljningar från Länsstyrelsens sida. När liknande ansökningar och slutrapporter accepteras en gång utan kritik från Länsstyrelsen är risken stor att detta upprepas. Det är viktigt att verksamheterna framför nya idéer, mål, utvecklingsplaner, lika viktigt är verksamheternas årliga resultat för Länsstyrelsen. Däremot är det av betydelse att nämna att Arnögruppens tjejgrupp under de två senaste åren har vänt sig till en ny målgrupp, nämligen somaliska flickor. Att exakt redovisa hur verksamheternas aktiviteter har genomförts är mindre betydelsefullt i jämförelse med resultat, genomförda utbildningar och annat som visar på *effekter* av verksamheternas arbete. Däremot vill jag påpeka att slutrapporterna från Lagersbergs fritidsgård, till skillnad från Arnögruppens slutrapporter för kill- och tjejgruppen årligen har innehållit mer information av betydelse. Slutrapporterna från Lagersbergs

fritidsgård har bland annat innehållit information om yttre aktörers besök till fritidsgården, samverkan med andra verksamheter och personalutbildningar. Möjligtvis saknas det kunskaper i vad som skall redovisas i en slutrapport, eller att dessa nämnda aktiviteter inte har utträttats av Arnögruppen. När det gäller samverkan, anser jag att Arnögruppen vid det här laget borde ha utvecklat sitt hedersförebyggande arbete i en större omfattning. Detta är något som Lagersbergs fritidsgård har lyckats bättre med. Vidare har jag noterat att Länsstyrelsen i sina utskickade beslutsunderlag till verksamheterna påpekat betydelsen av ett samarbete för verksamheterna sinsemellan. Trots detta återkommande poängterande har en samverkan ännu inte påbörjats.

Nyköpings kommun

Granskningen av slutrapporter, ansökningar och analyserandet av de intervjuades uttalanden, har för mig resulterat i en slutsats; att Nyköpings kommun inte har gjort lika stora framsteg som Eskilstuna kommun när det gäller arbetet med hedersproblematiken. Vidare kan det tilläggas att Carolina Björkmans²⁴ rapport *Kartläggning om kommunernas insatser avseende hedersrelaterat våld och förtryck i Södermanlands län 2011*, påvisar att det förekommer stora skillnader mellan kommunerna i länet. Det är framförallt skillnader i kompetensen bland kommunalt anställda när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck och även skillnader i förekomsten av skriftliga arbetsrutiner för socialtjänstens arbete beträffande hedersrelaterade ärenden. Björkman skriver även att Flens kommun, är den kommun som arbetat mest med den hedersrelaterade problematiken.

De ansökta medlen har Nyköpings kommun använt i kompetenshöjande syfte och dessa utbildningar har uppskattats av den deltagande personalen. Däremot har hedersproblematiken upplevts som svårhanterlig och därför finns det ett behov av kontinuerlig utbildning och hjälp. Ett behov som har efterfrågats av personal, men som inte har erbjudits enligt Annelie. Nyköpings kommun behöver aktivt arbeta med utbildningar av personal och säkerställa att de har den kompetens som krävs. Även direktiven från ledningshåll uppfattades som otillräckliga, om det hedersförebyggande arbetet inte upplevs som viktigt av cheferna, är risken stor att det även hos anställda uppfattas som ett inte så prioriterat arbete.

Precis som Annelie anser jag att Nyköpings kommun också är i behov av en samverkansgrupp för att hålla hedersfrågan vid liv och för att på bästa möjliga sätt hjälpa utsatta människor. Tidigare har det nämnts att Nyköpings kommuns samverkan med skolorna och de ideella organisationerna är mindre omfattande, samarbetet kan och bör förbättras. Eftersom Flens kommun och även Eskilstunas kommun gjort större framsteg med nätverksgrupper, bör kontakten och samarbetet med dessa kommuner förbättras. Uppbyggandet av ett nätverk underlättar samverkan med alla verksamheter som kommer i kontakt med hedersfrågan.

²⁴ Hon har på Länsstyrelsen uppdrag arbetat med bland annat samordning i länet avseende hedersrelaterade frågor under 2011-2012.

Nätverket kan exempelvis utgöras av representanter från Nyköpings kommun, andra berörda myndigheter och de frivilliga organisationerna. Detta sätt att arbeta med frågan är väldigt gynnsamt enligt min åsikt, då överblicken blir större och alla berörda parter kan komma till tals. Shirin nämnde bland annat att hennes kunskaper kring ämnet har utvecklats så pass mycket, att hon i framtiden vill ut och föreläsa om hedersämnet. Därmed kan möjligtvis Shirin utgöra en möjlig kandidat till nätverksgruppen. En nätverksgrupp bestående av kunniga personer inom ämnet kan öka kunskaperna i exempelvis skolorna, där kontakten idag upplevs som väldigt begränsad i Nyköping.

Vidare har jag uppfattat det som att de frivilliga organisationerna oftast vill delta i utbildningar och andra kompetenshöjande aktiviteter, men eftersom samarbetet med kommunen är som det är, det vill säga otillräckligt, har denna efterfrågan oftast dämpats och sällan resulterat i någonting. Alla kommuner strävar efter det bästa för sina invånare, därför anser jag att ansvaret ligger hos kommunen att aktivt följa de frivilliga organisationernas arbeten och hjälpa dem på vägen med att uppnå sina mål. Säkerligen finns det även ideella föreningar i Eskilstuna som arbetar med frågan som bör de utgöra en del av nätverket.

Referenslista

Tryckta källor

Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder* (Malmö, 2007).

Eklund, Sven, *Arbeta i projekt – individen, gruppen, ledaren* (Lund, 2009).

Lindgren, Lena, *Utvärderingsmonstret – kvalitets- och resultatmätning i den offentliga sektorn* (Malmö, 2008).

Sandberg, Bo & Faugert, Sven, *Perspektiv på utvärdering* (Lund, 2007).

Wikan, Unni, *En fråga om heder* (Stockholm, 2004).

Otryckta källor

Justitiedepartementet, *Regeringsbeslut 11, Ju2005/4117/IM, Ju2005/5480/IM* (2005-07-07), <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/hedersfortryck/SiteCollectionDocuments/Projekt/regeringsbeslut-2005.pdf> (2012-07-02).

Regeringens skrivelse 2011/12:3, jämställdhetspolitikens inriktning 2011-2014.

Bilagor

Intervjuguide för ledarna

Bakgrund

- Berätta lite om dig själv! Vem är du?
 - Utbildning?
 - Hur länge har du arbetat med hedersrelaterade frågor?
 - Har du erfarenhet från andra arbeten som behandlar liknande frågor? I så fall inom vad?
-

Yrket

- Hur kommer det sig att du ville jobba med hedersrelaterade frågor?
- Hur skulle du beskriva ditt arbete?
- Vilka är dina arbetsuppgifter?
- Hur många anställda har ni som jobbar med dessa frågor?
- Vilka personer anser ni är kvalificerade för att jobba med dessa frågor?

Utbildning och samarbete

- Hur har föreningen arbetat med utbildning inom personalen?
 - o Finns den personalen kvar idag? Finns det behov av ytterligare utbildning?
- Hur har samarbetet med kommunen fungerat?
- Hur ofta händer det att ni delar tankar med kommunen/föreningar och tar vara på varandras kompetenser?
- Hur har samarbetet med andra liknande föreningar fungerat?
- Hur fungerade kontakter och samarbetet i sakfrågor med länsstyrelsen?
- Finns det några framtida planer för att utveckla ert arbete med hedersfrågor?

Mål och resultat

- Vilka är era mål och hur har ni arbetat för att uppnå dessa?
- Anser du att ni har levt upp till era mål?
- Finns det några delmål som gått bättre än andra?
- Vilka är orsakerna till detta?
- Framtida åtgärder?

- Hur skulle ni kunna göra ert arbete mer effektivt?
- Vilka förändringar anser ni att ni kan se hos dessa ungdomar?

Hinder

- Vilka problem/hinder har ni stött på i ert arbete?
- Hur har ni löst dessa problem?
- Hur har ni upplevt reaktionerna kring era attitydspåverkande aktiviteter?
- Hur har ni handskats med dessa reaktioner?
- Hur har ni blivit bemötta av ungdomarnas föräldrar?

Övrigt

- Finns något utöver detta som vi diskuterat som du vill tillägga?

Intervjuguide- ungdomar

Bakgrund

- Berätta lite om dig själv! Vem är du? Familj? Ursprung?

Fritidsgården

- Hur ofta brukar du besöka fritidsgården? (killgruppen & tjejgruppen)
- Hur många brukar ni vara?
- Vad brukar du göra på fritidsgården?
- Går du dit av någon speciell anledning?
- Vad är det med fritidsgården som attraherar dig mest?

Göromål

- Beskriv en typisk dag på fritidsgården (killgruppen och tjejgruppen).
- Tar ledarna upp frågor kring mänskliga rättigheter, antivåld och hedersrelaterade frågor? Och hur brukar ni diskutera detta?
- Anser du att du fritt kan dela med dig dina tankar och åsikter? Är det något du brukar göra? Om ja, hur har i så fall dina åsikter bemöts?

Utveckling

- Vad har du lärt dig?
- Hur har du utvecklats? – Anser du att föreningens arbete har betytt mycket för denna förändring?

- Anser du att dina kunskaper kring MR-frågor inklusive hedersproblematik och val av partner idag är högre, jämfört med tidigare? Hur mycket av dessa kunskaper har du fått från föreningens arbete?
- Om det skulle uppstå några problem, vet du då vart du ska vända dig? Är det ett resultat av föreningens arbete eller har du alltid varit medveten om detta?
- Anser du att ditt beteende på fritidsgården skiljer sig från ditt beteende hemma? Om ja, vad beror detta på?
- Vad tycker föräldrarna rent generellt om dina besök till fritidsgården?

Personalens arbete

- Vad har du för åsikter kring personalen? Gör de sitt jobb? Vad gör de bra, samt mindre bra? Har du några förslag på hur arbetet kan utföras bättre?
- Hur har personalen tagit hand om eventuella problem?
- Anser du att de har tillräckligt erfarenheter/kompetens för jobbet?
- Vad anser du är det mest positiva samt negativa med föreningens arbete?

Övrigt

- Finns något utöver detta som vi har diskuterat som du vill tillägga?

Intervjuguide Nyköpings kommun

Bakgrund

- Berätta lite om dig själv! Vem är du?
- Vad har du tidigare arbetat med? Hur länge har du varit verksam inom det hedersrelaterade ämnet?
- Vad arbetar du med idag?
- Kom du i kontakt med konkreta fall med hedersproblematik under din tid i Nyköpings kommun?
- Vad användes de statliga bidragen till som kommunen ansökte om?
- Har det som behandlats under utbildningarna integrerats i olika deltagares ordinarie arbeten?
- Hur har detta gått till? Vilka möjligheter och hinder har påträffats i denna process?

- Har utbildningarna efterfrågats mer och har det funnits en efterfrågan på andra utbildningsinsatser? Hur har kommunen i så fall bemöt intresset?
- Vad tyckte målgruppen om utbildningarna? Åsikter och synpunkter? Hur många av utbildningsdeltagarna är fortfarande anställda inom området?
- Förutom den tilltänkta målgruppen för utbildningar, har det funnits en efterfrågan från andra människor? Vad har då efterfrågats? Hur har dessa människor besvarats?
- Hur fungerade samverkan med polis, åklagare, skola och andra intressenter från myndighetssidan?
- Hur fungerade kontakter och samarbetet i sakfrågor med Länsstyrelsen?
- Hur har samarbetet med kommunens olika föreningar fungerat? Vad har gått bra, samt mindre bra? Hur kan eventuella förbättringar genomföras i framtiden?
- Angelägna förbättringsområden inom kommunalt ”antivåldsbete”?
- Hur tycker du att man skall handskas med de hedersrelaterade problemen och attitydförändringarna i framtiden? Kommande lagstiftning mot tvångsäktenskap/arrangerade äktenskap/ och ogiltiga äktenskap – vad kan det betyda?
- Finns något utöver detta som vi diskuterat som du vill tillägga?

Rapporter utgivna under 2012:
ISSN 1400-0792

Nr	Titel	Ansvarig utgivare
1	Klimat och energistrategi för Södermanlands län	Kurt Ekelund, Maria Gustavsson
2	Åtgärdsprogram till klimat- och energistrategi för Södermanlands län	Kurt Ekelund, Maria Gustavsson
3	När vi miljömålen?	Kurt Ekelund, Maria Gustavsson
4	Värna Vårda Visa - ett regionalt program för bättre förvaltning och nyttjande av naturskyddade områden i Södermanlands län 2012-2016.	Anna Ingvarsson
5	Bottenfauna i Södermanlands län. Biologisk uppföljning i kalkade vatten	Elin Hultman
6	Riskbild Södermanland. Översiktlig regional klimat- och sårbarhetsanalys- naturolyckor	Kaj Hellner
7	Marin miljöpåverkan av vegetationsklädda havsbottnar i Södermanlands skärgård 2010	Elin Hultman
8	Mikrofyter i Mälaren 2011	Sofi Nordfeldt Utgiven av Länsstyrelsen Stockholm
9	Regional miljöövervakning av mjukbottenfauna i Askö-Landsortsområdet år 2011	Karl Svanberg

Länsstyrelsen	Ansvarig utgivare	År 2012
611 86 Nyköping Tel växel: 0155-26 40 00 E-post: sodermanland@lansstyrelsen.se Hemsida: www.lansstyrelsen.se/sodermanland	Mikael Bentzer	Nr 10